

ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ ТА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНА ВЛАСНІСТЬ: КОНЦЕПТУАЛЬНІ ПІДХОДИ ВОІВ ТА УКРАЇНИ

Михайло Михайленко

*аспірант НДІ інтелектуальної власності НАПрН України
ORCID: 0009-0008-6922-4658*

Стаття присвячена розгляду проблематики розвитку і взаємодії технологій штучного інтелекту та інтелектуальної власності. Проаналізовано зміст та структуру Переглянутого концептуального документа з питань, які стосуються політики у сфері інтелектуальної власності та штучного інтелекту і Концепції розвитку штучного інтелекту в Україні. Надано оцінку обох документам у частині структурованості викладу інформації, а також визначено аспекти Концепції розвитку штучного інтелекту в Україні, які потребують удосконалення для забезпечення більш ефективної реалізації її цілей та завдань.

Ключові слова: інтелектуальна власність, штучний інтелект, концепція штучного інтелекту

Постановка проблеми. Бурхливий розвиток іноваційних технологій у сфері інформатизації та цифровізації мав результатом розробку штучного інтелекту (далі — ШІ). На цьому етапі ШІ становить «багатоцільову технологію, яка знаходить широке застосування як у економічній, так і в соціальній сферах» [1, para 1]. Уже зараз ШІ справляє суттєвий вплив на суспільні процеси, пов'язані з виробництвом і розподілом товарів та послуг, економічним розвитком [2, 3, 4]. Отже, очевидно, що обов'язково виникатимуть точки перетину і взаємодії ШІ та політики у сфері інтелектуальної власності (далі — ІВ), оскільки одним із завдань політики у цій галузі є стимулювання інновацій і творчості.

Уже на сьогодні у сфері ІВ знаходять своє перспективне практичне впровадження технології ШІ. Всесвітня організація інтелектуальної власності (далі — ВОІВ) створила програму нейронного машинного перекладу WIPO Translate, що працює на базі ШІ. Вона надається міжурядовим організаціям і багатьом патентним відомствам світу [4]. У квітні 2019 року ВОІВ запустила інструмент пошуку торговельних марок, запровадивши нову технологію пошуку зображень на основі ШІ, яка дає змогу швидше і простіше знаходити розпізнавальну здатність торговельної марки на цільовому ринку. Ця база містить майже 40 млн торговельних марок і полегшує роботу експертів, патентних повірених, фахівців галузі ІВ та дослідників, з огляду на менший обсяг роботи, який потрібен для аналізу та вивчення інформації. У новій технології пошуку на основі ШІ раціонально використовуються глибокі нейронні мережі й дані класифікації зображувальних елементів Мадридської системи міжнародної реєстрації знаків і даних великих відомств щодо торговельних марок [5].

Проблемам, що виникають у ході впровадження і застосування ШІ, ВОІВ присвячує окрему увагу, на сайті організації виділено розділ «Штучний інтелект», де представлено основні етапи формування політики, створення та розвиток дефініцій і глосарій галузі.

ВОІВ визначає штучний інтелект як галузь інформатики, метою якої є створення машин і систем, здатних до виконання завдань, які вважаються такими, що потребують участі людського розуму, за обмеженого втручання людини або зовсім без такого втручання [1, para 11].

Згідно з інформацією ВОІВ «об'єкт, створений ШІ» і «об'єкт, створений ШІ в автономному режимі» — взаємозамінні терміни і стосуються створення об'єкта без втручання людини. Під «об'єктами» розуміють винаходи, твори, зразки і товарні знаки. Терміни «літературні та художні твори» і «твори» також взаємозамінні та визначаються відповідно до ст. 2 Бернської конвенції про охорону літературних і художніх творів [1, para 12–14].

Відкритим залишається питання, чи можливо дати визначення термінів у «технологічно нейтральній» формі з урахуванням того, що галузь ШІ та відповідна галузь правової науки розвиваються надзвичайно бурхливими темпами [1, para 15].

У міру того, як зростає значення та використання ШІ для суспільного розвитку, ВОІВ починає приділяти все більше уваги тим аспектам ШІ, які мають безпосередній зв'язок з ІВ, зокрема ШІ в управлінні адміністративними процесами в галузі ІВ. Прикладом можуть бути вже згадувані WIPO Translate та WIPO Brand Image Search, які використовують алгоритми для автоматизованого перекладу і розпізнавання зображень, побудованих на використанні технологій ШІ.

Деякі відомства ІВ у різних країнах почали розробляти і впроваджувати власні програмні рішення, які ґрунтувалися на ШІ. Тому у травні 2018 року ВОІВ ініціювала проведення наради для обговорення ситуації. Виступаючи як міжнародна організація, що відповідає за політику в галузі ІВ, ВОІВ зобов'язалася й надалі використовувати свої повноваження і можливості щодо організації різноманітних заходів для продовження цього діалогу між представниками різних країн з галузей ІВ та ШІ.

Було визначено основні напрями діяльності:

1. застосування ШІ в управлінні адміністративними процесами, що належать до політики в галузі ІВ;
2. створення Центру обміну інформацією щодо стратегій у галузі ІВ та ШІ;
3. політика в галузі ІВ. Цей напрям має на меті налагодження відкритого та всеохопного процесу з укладання переліку основних питань і проблем, що стосуються політики у галузі ІВ, які виникають у результаті перетворення ШІ на все ширше використовувану багатоцільову технологію [1, para 2].

У вересні 2019 року ВОІВ ініціювала дискусію за участю держав-членів та представників комерційного, науково-дослідницького та неурядового секторів. За результатами цієї дискусії були вироблені та узгоджені основні параметри плану подальшого обговорення шляхом переходу до більш структурованого діалогу. Секретаріат ВОІВ здійснив величезну роботу з формування попередньо узгодженого переліку питань, що мали б лягти в основу консенсусу стосовно порядку денного у контексті політики в галузі ІВ та ШІ [6]. За результатами Другого раунду цієї дискусії 21 травня 2020 року було представлено Переглянутий концептуальний документ з питань, які стосуються політики у сфері інтелектуальної власності та штучного інтелекту (далі — Концепція ВОІВ) [1]. Це перший узгоджений багатьма учасниками дискусії документ, структура якого відображає спільне бачення проблем, перешкод, перспектив і вигод, пов'язаних зі ШІ та ІВ нині та на майбутнє.

В Україні 2 грудня 2020 року була схвалена Концепція розвитку штучного інтелекту в Україні [7], яка за своєю суттю є аналогічним документом, покликаним визначити пріоритетні напрями й основні завдання розвитку технологій ШІ. Отже, Україною та ВОІВ було прийнято концептуальні документи щодо технологій ШІ, які встановлюють,

зокрема, напрям подальшого розвитку та впровадження нормативно-правового регулювання у цій сфері. З огляду на це, вважаємо за доцільне проаналізувати обидва документи та визначити пріоритетні дії, які можна вжити для більш ефективного виконання мети та цілей цих документів у майбутньому.

Літературний огляд. Питанню правового регулювання ІІІ та ІВ, зокрема на концептуальному рівні, присвячено публікації таких вітчизняних учених, як Г. Андрощук, Т. Кронівець, Є. Тимошенко, А. Шевченко, Р. Халіков та інші. Невирішеним питанням наразі є визначення шляхів удосконалення вітчизняних концептуальних документів, які врегульовують питання взаємодії ІІІ та сфери інтелектуальної власності.

Мета дослідження полягає в оцінці концептуальних підходів ВОІВ та України до питань розвитку і впровадження технологій ІІІ у контексті ІВ. Окрім цього, вважаємо за необхідне визначити шляхи вдосконалення вітчизняних концептуальних документів у сфері ІВ та ІІІ. Для цього необхідно 1) проаналізувати Переглянутий концептуальний документ з питань, які стосуються політики у сфері інтелектуальної власності та штучного інтелекту та Концепцію розвитку штучного інтелекту в Україні; 2) порівняти формат і структуру викладення інформації в них; 3) оцінити можливий подальший вплив цих документів на врегулювання проблемних питань у сфері ІІІ та ІВ.

Виклад основного матеріалу. Концепція ВОІВ має чітко структуровану будову і містить 9 основних розділів:

- (а) Глосарій;
- (б) Патенти;
- (с) Авторське право і суміжні права;
- (д) Дані;
- (е) Промислові зразки;
- (ф) Знаки для товарів та послуг;
- (г) Комерційна таємниця;
- (х) Технологічний розрив та нарощування потенціалу;
- (і) Відповідальність за адміністративні рішення, які стосуються ІВ [1, пара 7].

Зосередимося на розділах «Глосарій» і «Патенти», на прикладі яких можна зрозуміти структуру та формат викладення інформації, а також у подальшому оцінити вплив такого документа на врегулювання проблемних питань у сфері ІІІ й ІВ (зокрема подальшої чрозробки нормативно-правового регулювання).

Глосарій

Перше питання Концепції ВОІВ присвячене глосарію тематики і містить визначення ІІІ як у широкому, так і у вузькому значенні. У широкому значенні ІІІ — це галузь інформатики, ціллю якої є створення машин і систем, здатних виконувати завдання, які вважаються такими, що потребують участі людини за обмеженої участі людського розуму або без його участі взагалі. У вузькому значенні для цілей цього документа термін ІІІ здебільшого означає системи і програми, запрограмовані на вирішення індивідуальних завдань. Тут визначаються такі поняття: «об'єкт»; «об'єкт, який створений ІІІ»; «літературний та художній твір»; «дані, які належать до об'єктів охорони авторського права».

Отже, автори Концепції ВОІВ у розділі (а) Глосарій надали чіткі визначення відповідних понять.

Патенти

До цього розділу входять 5 питань: авторство і право власності на винаходи; патентоспроможність об'єктів ІВ та керівні принципи визначення патентоспроможності; винахідницький рівень та неочевидність; розкриття інформації про технології; загальні політичні міркування щодо патентної системи.

У Концепції ВОІВ стосовно авторства та права власності на винаходи зазначено, що здебільшого ІІІ є одним з інструментів, яким користуються винахідники у процесі створення винаходів, або є одним з компонентів винаходу. У цьому сенсі може і не бути вели-

---

кої різниці між винаходами, створеними за допомогою ШІ, та іншими винаходами, створюваними за допомогою інших комп'ютерних програм чи технологій. Водночас очевидно, що є випадки, коли заявники вказують програму ШІ в якості автора винаходу у патентних заявках і такі випадки потребують належного нормативно-правового регулювання [1, para 16].

Основними питаннями, що постають стосовно винаходів, створених ШІ, у Концепції ВОІВ виділено такі:

- необхідність патентної або будь-якої іншої правової охорони чи аналогічної систем і стимулювання щодо таких винаходів, або ж переходу таких винаходів у суспільне надбання;
- наслідки неможливості отримання правової охорони на такі винаходи, а також механізми усунення їхніх небажаних проявів;
- способи визначення приналежності авторства, а також власника патенту на такий винахід у разі можливості визнання винахідником виключно людини;
- доцільність допущення в законодавстві можливості вказівки ШІ як винахідника одноосібно чи у співавторстві з людиною;
- вплив вирішення питань авторства та права власності на такі винаходи на питання порушень, відповідальності та вирішення спорів у цій сфері [1, para 17].

Отже, це питання Концепції ВОІВ сфокусоване на перспективності та доцільності визнання ШІ автором/співатором винаходу, надання патентної охорони об'єктам, створеним ШІ, а також на юридичних та фактичних наслідках такої дії.

У Концепції ВОІВ стосовно патентоспроможності об'єктів ІВ та керівних принципів визначення патентоспроможності зауважено, що патентна охорона може бути отримана на винаходи в усіх галузях техніки, крім випадків, коли винаходи виключаються з розряду патентованих (ст. 27 Угоди ТРІПС) [8]. Підстави для виключення винаходів з патентованих визначаються на регіональному та національному рівнях, а узгоджені глобальні правила, які регламентували б питання патентоспроможності програмного забезпечення, відсутні, що спричиняє досить велику кількість колізій. Наприклад, ст. 52 Європейської патентної конвенції (далі — ЄПК) передбачає, що програми для комп'ютерів не є патентоспроможними винаходами [9]. У Сполучених Штатах Америки конкретні положення, що виключали б комп'ютерні програми з патентоспроможних об'єктів, відсутні. Таким чином, склалася ситуація, за якої ті чи інші винаходи, що належать до програмного забезпечення або комп'ютерних програм, можуть вважатися патентоспроможними в одній юрисдикції, однак при цьому виключатися з розряду патентованих в інших юрисдикціях [1, para 18].

Стосовно винаходів, створених ШІ або за його допомогою, Концепцією ВОІВ порушено такі питання:

- застосування щодо таких винаходів того ж правового режиму, що й до інших винаходів, які реалізуються з допомогою комп'ютера, або передбачення інших спеціальних положень для врегулювання цього питання;
- необхідність внесення змін до керівних принципів проведення патентної експертизи у зв'язку з появою таких винаходів;
- доцільність визначення програм та алгоритмів ШІ програмами або програмним забезпеченням, віддавши питання їх патентоспроможності на розсуд національного законодавства;
- наслідки визнання програм та алгоритмів ШІ непатентоспроможними, а також потреби вироблення узгодженого підходу до такого питання [1, para 19].

Отже, у цій частині Концепції ВОІВ увага зосереджена на доцільності використання вже існуючого або розроблення нового правового режиму щодо винаходів, створених за допомогою технологій ШІ. Крім цього, порушується питання наслідків патентоспроможності (чи її відсутності) технологій ШІ, а також винаходів, створених ШІ або за його

допомогою, та необхідності розроблення консолідованого правового регулювання цих аспектів правових відносин.

Далі Концепція ВОІВ визначає такі питання щодо винахідницького рівня винаходів, створюваних ІІІ або за його допомогою:

- доцільність застосування щодо таких винаходів традиційних вимог для встановлення винахідницького рівня чи неочевидності;
- можливість заміни кваліфікованого профільного фахівця під час оцінки очевидності таких винаходів на програму ІІІ, а також наслідки такої заміни;
- доречність урахування контенту згенерованого ІІІ в ході оцінки рівня техніки [1, пара 20].

Отже, Концепція ВОІВ досліджує питання застосування критеріїв винахідницького рівня та неочевидності до об'єктів ІВ, які створюються ІІІ (або за його допомогою), а також можливості та наслідків заміни експерта (фахівця) програмою ІІІ у питанні визначення патентоспроможності винаходів, створених ІІІ або за його допомогою. Розглядаються також питання включення інформації, згенерованої ІІІ, до попереднього рівня техніки.

Концепція ВОІВ приділяє увагу розкриттю інформації про технології. Одним з основних завдань патентної системи є оприлюднення інформації про нові технології, щоб забезпечити подальший перехід такої інформації у сферу суспільного надбання, а також сформувати систематизовану базу даних про технології, створювані людством, і забезпечити доступ до неї. Відповідно до норм патентного законодавства ступінь розкриття винаходу повинен бути достатнім для того, щоб кваліфікований фахівець у відповідній галузі міг його відтворити [1, пара 21]. У контексті розкриття вищезгаданої інформації Концепція ВОІВ порушує, зокрема, такі питання:

- застосування чинних правил щодо розкриття до винаходів, створених ІІІ або за його допомогою, а також наслідки появи таких винаходів у контексті достатності розкриття інформації про винахід;
- достатність розкриття початкового алгоритму, враховуючи особливості машинного навчання, згідно з якими результати можуть змінюватися залежно від даних, що використовувалися;
- доцільність створення системи депонування програм ІІІ або даних, які були використані для їх навчання;
- визначення режиму, який слід застосовувати до даних, що були використані в ході навчання алгоритму в контексті достатності їх розкриття [1, пара 21].

Отже, у Концепції ВОІВ розглянуто також питання доцільності та достатності використання чинних правил щодо розкриття інформації до винаходів, створених ІІІ (або за його допомогою), задля можливості виконання основних завдань патентної системи — оприлюднення інформації про нові технології. Крім цього, приділено увагу питанням правового режиму даних, що використовуються для навчання програм ІІІ.

Концепція ВОІВ також містить загальні політичні міркування щодо патентної системи. Однією з основних цілей патентної системи є стимулювання інвестицій людських та фінансових ресурсів, готовності винахідників іти на ризик у процесі створення винаходів, які можуть зробити конструктивний внесок у забезпечення суспільного благополуччя. Таким чином, патентна система є одним з основних компонентів інноваційної політики у ширшому значенні цього слова [1, пара 22].

Отже, у блоці «Патенти» Концепція ВОІВ підіймає серйозний пласт питань, пов'язаних з винаходами, які створюються ІІІ. Зокрема розглядаються питання авторства на такі винаходи, їх патентоспроможність, розкриття інформації про технології ІІІ, а також наслідків наявності чи відсутності правової охорони таких об'єктів.

Загалом до кожного питання, викладеного в цьому документі, наведено обґрунтування його актуальності, визначено чіткий перелік проблемних моментів, які потре-

---

бують урегулювання для збереження балансу між інтересами суспільства (зокрема винахідників) і розробників технологій ШІ.

Інформація, викладена в цьому документі, може бути ефективно використана для подальшого обговорення та вирішення проблемних питань у сфері взаємодії ШІ та ІВ. У сфері нормативно-правового регулювання, завдяки структурованості викладу інформації та актуальності висвітлених питань, цей документ буде корисним у ході створення плану дій або вже безпосередньо в процесі роботи законотворців як орієнтир стосовно проблем, що потребують урегулювання на законодавчому рівні.

Концепція розвитку штучного інтелекту в Україні

Наразі єдиним концептуальним документом, що розкриває напрями розвитку ШІ, є Концепція розвитку штучного інтелекту в Україні (далі — Концепція), схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України № 1556-р 2 грудня 2020 року [7]. Реалізація Концепції передбачена на період до 2030 року. Метою Концепції є виділення пріоритетних напрямів і основних завдань розвитку технологій ШІ для задоволення прав та законних інтересів фізичних та юридичних осіб, побудови конкурентоспроможної національної економіки, удосконалення системи публічного управління.

Загальною частиною Концепції ШІ визначено як один з пріоритетних напрямів у сфері науково-технологічних досліджень. Крім цього, у ній закріплюється визначення ШІ як організованої сукупності інформаційних технологій, із застосуванням яких можливо виконувати складні комплексні завдання шляхом використання системи наукових методів дослідження і алгоритмів обробки інформації, отриманої або самостійно створеної під час роботи, а також створювати та використовувати власні бази знань, моделі прийняття рішень, алгоритми роботи з інформацією та визначати способи досягнення поставлених завдань.

Пріоритетними напрямами реалізації Концепції є, зокрема:

- зайняття Україною значного сегмента світового ринку технологій ШІ та провідних позицій у міжнародних рейтингах, а також участі у діяльності міжнародних організацій щодо формування стратегій розвитку та регулювання ШІ;
- упровадження технологій ШІ у різних сферах, зокрема сфері освіти, економіки, публічного управління;
- підвищення рівня професійної підготовки спеціалістів у сфері ШІ, а також сприяння поширенню результатів досліджень у цій галузі.

Концепцією визначено основні проблеми, що потребують розв'язання, зокрема:

- низький рівень цифрової грамотності, поінформованості населення щодо загальних аспектів, можливостей та ризиків використання ШІ;
- відсутність або недосконалість правового регулювання ШІ, а також недосконалість законодавства про захист персональних даних;
- низький рівень упровадження та реалізації суб'єктами господарювання інноваційних проектів з використанням технологій ШІ, а також низький рівень інвестицій у розроблення технологій ШІ;
- недостатній рівень якості вищої освіти та освітніх програм підготовки спеціалістів у галузі ШІ, а також відсутність сучасних програм підвищення кваліфікації для викладачів закладів вищої освіти у галузі ШІ;
- низький рівень інвестицій у проведення досліджень із ШІ у закладах вищої освіти, відсутність грантового фінансування наукової діяльності у галузі ШІ, а також незначна кількість публікацій у провідних конференціях та провідних рецензованих виданнях;
- недостатній рівень упровадження електронного документообігу між державними органами, а також низький ступінь оцифрованості даних, що перебувають у власності державних органів;

- складність визначення критеріїв етичності, а також перевірки відповідності роботи систем ШІ законодавству та існуючим етичним принципам;
- наявність ризиків зростання рівня безробіття у зв'язку з використанням технологій ШІ, а також відсутність застосування таких технологій у судовій практиці.

У цій частині Концепції також визначаються принципи та строки її реалізації. Принципами розвитку та використання технологій ШІ є, зокрема:

- розроблення та використання систем ШІ лише за умови дотримання верховенства права, основоположних прав і свобод людини і громадянина, демократичних цінностей;
- відповідність діяльності та алгоритму рішень систем ШІ вимогам законодавства про захист персональних даних;
- забезпечення прозорості та відповідального розкриття інформації про системи ШІ, а також надійне та безпечне функціонування систем ШІ протягом усього їхнього життєвого циклу;
- покладення на організації та осіб, які розробляють, упроваджують або використовують системи ШІ, відповідальності за їх належне функціонування.

У наступній частині Концепції, присвяченій шляхам і способам розв'язання проблем у ключових сферах державної політики, визначаються основні (пріоритетні) сфери, у яких реалізуються завдання державної політики розвитку галузі ШІ. Крім цього, ставляться конкретні завдання, які повинні бути виконані для досягнення мети Концепції щодо кожної окремо взятої сфери.

У сфері освіти пріоритетним є забезпечення відповідних сфер кваліфікованими кадрами, які спеціалізуються у галузі ШІ. Це повинно бути досягнуто шляхом розроблення та вдосконалення освітніх програм, а також створення додаткових можливостей для здобуття необхідних знань (стажування, онлайн-курси, отримання подвійних дипломів у галузі ШІ). Крім цього, у частині підвищення кваліфікації та професійної перепідготовки кадрів пропонується серед іншого забезпечення соціального захисту спеціалістів, які здобувають додаткову освіту у сфері ШІ, а також розроблення та проведення інформаційних кампаній щодо технологій ШІ.

У сфері науки для розв'язання вищезгаданих у Концепції проблем пропонується зробити акцент на залученні грантового фінансування, частковій компенсації витрат наукових працівників у міжнародних конференціях у галузі ШІ, а також стимулюванні наукової співпраці з міжнародними дослідницькими центрами.

Для досягнення мети Концепції щодо сфери економіки запропоновано стимулювання розвитку підприємництва у сфері ШІ, мотивування підприємств до запровадження технологій ШІ у своїй роботі, а також поглиблення партнерства держави та бізнесу у сфері інноваційних проєктів. Крім цього, запропоновано розробити Дорожню карту щодо перекваліфікації для тих, хто може втратити роботу внаслідок її автоматизації.

У сфері кібер- та інформаційної безпеки Концепція пропонує сфокусуватися, зокрема, на вдосконаленні нормативно-правової бази та державних стандартів для ефективного використання ШІ, а також розробленні інноваційних систем безпеки та захищеного національного інформаційного простору з використанням технологій ШІ.

Надалі у сфері оборони пропонується забезпечення використання технологій ШІ у різних системах, до яких входять, зокрема, командування, розвідка, збір та аналіз інформації.

У сфері публічного управління зроблено акцент на використанні технологій ШІ для оптимізації адміністративних послуг, а також у процесі обробки та аналізу інформації, якою оперують державні органи. Зокрема йдеться про інформацію державних реєстрів, сфери охорони здоров'я та інформацію, яка використовується для ідентифікації осіб, виявлення порушень посадових осіб або втручання в державні електронні системи.

З метою подолання проблем у сфері правового регулювання та етики в Концепції запропоновано опрацювання питання відповідності законодавства України міжнародному законодавству та принципам у сфері ШІ, а також подальшої гармонізації вітчизняного законодавства з європейським. Крім цього, визначено необхідність розроблення Етичного кодексу ШІ та законодавчих актів для врегулювання суспільних відносин у галузі ШІ.

Концепція щодо сфери правосуддя вказує, зокрема, на необхідність упровадження консультативних програм на основі ШІ для населення, винесення судових рішень у певній категорії справ на основі аналізу, проведеного технологіями ШІ, а також використання цих технологій для попередження суспільно-небезпечних явищ.

Остання частина Концепції присвячена прогнозам впливу та ресурсному забезпеченню виконання її завдань. Зокрема йдеться про те, що така реалізація матиме позитивний вплив на український бізнес, органи державної влади, місцевого самоврядування та громадян у частині створення правового підґрунтя функціонування технологій ШІ, визначення основних сфер їх застосування. Крім цього, реалізація Концепції повинна сприяти розвитку наукової та технічної складової вітчизняних розробок ШІ, що матиме результатом їхній вихід на зовнішні ринки.

Закріплюються також очікувані результати реалізації цієї Концепції, зокрема:

- значне збільшення кількості кваліфікованих спеціалістів у галузі ШІ, а також поширення серед населення навичок компетентного використання ШІ;
- створення сприятливих умов для виходу України на провідні позиції у світовому науковому середовищі у галузі ШІ;
- оптимізація діяльності суб'єктів господарювання за допомогою технологій ШІ;
- структурне впровадження технологій ШІ в національну систему кібербезпеки;
- нормативно-правове регулювання діяльності у галузі ШІ.

Стосовно фінансових ресурсів для реалізації цієї Концепції варто зазначити, що фінансування здійснюватиметься за рахунок та в межах коштів, передбачених у державному бюджеті, а також з інших джерел. Питання матеріально-технічних та трудових ресурсів жодним чином у Концепції не розкривається попри те, що її відповідний підрозділ прямо вказує на те, що ці питання повинні розкриватися в ньому.

Загалом у Концепції прослідковується комплексний та послідовний підхід до визначення пріоритетних напрямів і основних завдань розвитку технологій ШІ в Україні.

Однак, на нашу думку, недостатньо уваги приділено питанню вдосконалення правового регулювання. Зокрема у Концепції вказується на відсутність або недосконалість правового регулювання ШІ (яка повинна бути усунена), на необхідність приведення законодавства у галузі використання технологій ШІ у відповідність до міжнародних нормативно-правових актів та вдосконалення законодавства щодо ШІ загалом, проте вона не порушує жодних конкретних питань стосовно правового регулювання ШІ. У Концепції відсутні положення чи питання, які спонукали б до подальшого вдосконалення вже існуючих правових норм чи розроблення нового правового регулювання щодо суспільних відносин у сфері взаємодії ШІ та права ІВ.

Наслідком цього стало те, що у Плані заходів з реалізації Концепції розвитку штучного інтелекту в Україні на 2021–2024 роки, прийнятому 12 травня 2021 року [10] (далі — План заходів), відсутні заходи, спрямовані на вирішення проблем правового регулювання ШІ, зокрема у сфері взаємодії ШІ та права ІВ. Крім цього, немає згадок про опрацювання питання відповідності законодавства України керівним принципам, установленим Радою Європи щодо розроблення та використання технологій ШІ, та гармонізації його з європейським. Відсутність вищезгаданих положень у Плані заходів та Концепції поглиблює правову невизначеність у сфері ШІ, що може призвести до зниження у ній рівня інноваційної діяльності та інвестицій та суттєво ускладнить виконання завдань, визначених Концепцією.

Оскільки ІІ є інноваційною технологією, питання впровадження збалансованого правового регулювання, яке буде захищати інтереси суспільства та водночас не перешкоджати іноваційній діяльності, є критичним для розвитку ІІ в Україні. Від цього залежатиме рівень розроблення та впровадження технологій ІІ у різні сфери діяльності суспільства та держави, яким приділено окрему увагу в Концепції. Тому вважаємо формулювання, закріплені в останній, нечіткими та неефективними, унаслідок чого їх не було враховано в ході розроблення Плану заходів та, відповідно, не буде впроваджено.

Висновки. Упровадження технологій ІІ практично в усі сфери людського життя — від культури до адміністрування суспільно значущих процесів — безумовно є новим викликом для законодавців, які прагнуть зберегти баланс між інтересами суспільства та інноваційною діяльністю у сфері розроблення та вдосконалення технологій ІІ.

Започаткована ВОІВ міжнародна дискусія «Інтелектуальна власність і штучний інтелект» дала змогу сформувати Переглянутий концептуальний документ з питань, які стосуються політики у сфері інтелектуальної власності та штучного інтелекту, де обґрунтовано викладено практично всі аспекти та проблемні питання, що потребують урегулювання у сфері взаємодії ІІ та ІВ.

Концепція розвитку ІІ в Україні, на нашу думку, повинна бути реструктурована, а також доповнена окремим розділом чи низкою положень щодо нормативно-правового регулювання суспільних відносин, які виникають у сфері взаємодії ІІ та ІВ. Такий підхід необхідно застосовувати також у ході прийняття подальших концептуальних документів у цій сфері. Для цього, зокрема, вважаємо доцільним використання напрацьованих, викладених у Концепції ВОІВ, яка була предметом цього дослідження, що дасть змогу визначити основні проблемні питання правового регулювання у сфері ІІ та ІВ, на які законодавцю необхідно звернути увагу у процесі розроблення нового та внесення змін до чинного законодавства. Це сприятиме становленню України як однієї з провідних держав у сфері ІІ у довгостроковій перспективі.

Перелік використаних джерел

1. *Revised issues paper on intellectual property policy and artificial intelligence. WIPO, May 21, 2020. Secretariat Revised Issues Paper on Intellectual Property Policy and Artificial Intelligence. WIPO/IP/AI/2/GE/20/1. May 21, 2020. URL: https://www.wipo.int/edocs/mdocs/mdocs/en/wipo_ip_ai_2_ge_20/wipo_ip_ai_2_ge_20_1.pdf (дата звернення: 30.04.2024).*
2. *WIPO Technology Trends 2019 — Artificial Intelligence. URL: <https://www.wipo.int/publications/en/details.jsp?id=4386> (дата звернення: 30.04.2024).*
3. *Artificial Intelligence and Intellectual Property: An Economic Perspective Economic Research Working Paper No.77. WIPO, 2024. URL: <https://www.wipo.int/publications/en/details.jsp?id=4715> (дата звернення: 30.04.2024).*
4. *WIPO Translate: Cutting-Edge Translation Tool For Patent Documents Extends Language Coverage. Geneva, September 25, 2017. PR/2017/809 URL: https://www.wipo.int/pressroom/en/articles/2017/article_0007.html (дата звернення: 30.04.2024).*
5. *WIPO Launches State-of-the-Art Artificial Intelligence-Based Image Search Tool for Brands. Geneva, April 1, 2019. PR/2019/831 URL: https://www.wipo.int/pressroom/en/articles/2019/article_0005.html (дата звернення: 30.04.2024).*
6. *The WIPO Conversation on Intellectual Property and Artificial Intelligence URL: https://www.wipo.int/about-ip/en/artificial_intelligence/conversation.html (дата звернення: 30.04.2024).*
7. *Розпорядження Кабінету Міністрів України від 02.12.2020 р. № 1556-р «Про схвалення Концепції розвитку штучного інтелекту в Україні».*

URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-2020-%D1%80#Text> (дата звернення: 30.04.2024).

8. Угода про торговельні аспекти прав інтелектуальної власності. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/981_018 (дата звернення: 30.04.2024).
9. Convention on the Grant of European Patents. URL: <https://new.epo.org/en/legal/epc/2020/a52.html> (дата звернення: 30.04.2024).
10. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 12.05.2021 р. № 438-р «Про затвердження плану заходів з реалізації Концепції розвитку штучного інтелекту в Україні на 2021–2024 роки». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/438-2021-%D1%80#Text> (дата звернення: 30.04.2024).

Mykhailo Mykhailenko

PhD student at the Intellectual Property Scientific Research Institute of the National Academy of Legal Sciences of Ukraine

Artificial intelligence and intellectual property: conceptual approaches of the WIPO and Ukraine

The article is focused on the conceptual regulation of the development and interaction of artificial intelligence technologies and intellectual property. The development and use of artificial intelligence technologies are gaining momentum and becoming ubiquitous, and the field of intellectual property is no exception. The aim of intellectual property legislation, in particular, is to effectively stimulate innovation and creativity and, at the same time, to protect the public interests. Therefore, it is essential to analyze the current legal regulation at the conceptual level, as well as to provide recommendations that will facilitate the development and implementation of effective legal regulation in this area. The following conceptual documents were subject to research and analysis: the Revised Issues Paper on Intellectual Property Policy and Artificial Intelligence and the Concept of Artificial Intelligence Development in Ukraine. This study analyzed the content, structural elements, and format of information in both conceptual documents. It was also concluded that the Revised Issues Paper on Intellectual Property Policy and Artificial Intelligence covers a wide range of topical issues in this area; hence, it is a fundamental document that can be used as a basis for further development of a specific regulatory framework. After a detailed analysis of the Concept for the Development of Artificial Intelligence in Ukraine, the author has identified numerous drawbacks in the structure and provisions, potentially slowing down the process of developing an effective legal and regulatory framework in this area. The author suggests restructuring the Concept of Artificial Intelligence Development in Ukraine and supplementing it with a separate section or number of provisions on the regulatory and legal regulation of social relations arising in the field of interaction between AI and IP. The author also points out and justifies the importance of using the provisions of the Revised Issues Paper on Intellectual Property Policy and Artificial Intelligence to improve the provisions of the Ukrainian Concept of the Development of Artificial Intelligence in Ukraine.

Keywords: intellectual property, artificial intelligence, AI development concept

*Рекомендовано відділом авторського права і суміжних прав
НДІ інтелектуальної власності (протокол № 5 від 25.05.2024 р.)*

Подано / Submitted: 01.05.2024

Доопрацьовано / Revised: 20.05.2024

Прийнято до публікації / Accepted: 26.05.2024